

פתיחה

במאמר שלפניכם אנסה לבאר דרשה שבעזרתה למדו חז"ל הלכות שונות ברחבי הש"ס. לא תמצאו אותה ברשימות המידות שהתורה נדרשת בהן, אך ייתכן שהדבר נובע מהשימוש המועט בה – פחות מעשר פעמים ברחבי הש"ס. אמנם העובדה שחז"ל דורשים בעזרתה פסוקים דומים ומשתמשים בכל פעם בדיוק באותה תבנית לשונית בדרשתם, מצביעה על כך שיש כאן סוג של "מידה" – כלי דרשני קבוע שממנו נלמדו ההלכות, וקיבלו תוקף של דאורייתא.¹ להלן אביא מספר דוגמאות ואדון בהן.

חקירה בפסול "גט מחובר"

אומרת המשנה בגיטין (פ"ב מ"ג):

על הכל כותבין: על העלה של זית, ועל הקרן של פרה ונותן לה את הפרה, על יד של עבד ונותן לה את העבד.

ומבארת הגמרא (שם כ"א ע"א-ע"ב) את מקור הדין:

בשלמא יד דעבד לא אפשר למקצייה, אלא קרן של פרה – ליקצייה וליתביה לה! אמר קרא 'וכתב ונתן לה' - מי שאינו מחוסר אלא כתיבה ונתינה, יצא זה שמחוסר כתיבה קציצה ונתינה.

הרמב"ם בהלכות גירושין (פ"א ה"ו) מביא גמרא זו להלכה:

ומנין שלא יהיה מחוסר מעשה אחר כתיבתו? שנאמר וכתב ונתן, מי שאינו מחוסר אלא כתיבה ונתינה הוא הגט הכשר. יצא דבר שמחוסר קציצה אחר הכתיבה. לפיכך, אם כתב גט על קרן הפרה נותן לה הפרה. ואם חתך הקרן אחר שכתבו ונתנו לה אינו גט.

¹ הסבר אפשרי נוסף מדוע דרשתנו איננה נחשבת "מידה", נמצא ב"ספר הכריתות" לר"ש מקינון, במבוא לחלק ה': "החלק החמישי נחלק לשלושה שערים: בשער הראשון – דרשות הוזכרו בתלמוד על לשון המקרא, לבד המידות הלי"ב או הי"ג, בלא יתור ובלא משמעות, רק מן המקובלות אצל חכמים". ניתן ללמוד מדבריו ש"מידה" היא דרשה שחכמים קיבלו שכך יש לדרוש את התורה, כאשר אין הדין הנלמד ממנה עולה מפשט הפסוקים. דין הנלמד ממשמעות הפסוקים אינו זקוק ל"מידה", והדרשה בה אנו עוסקים שייכת לסוג זה.

בסדר הגירושין ישנם שני מרכיבים המעכבים זה את זה: שטר הגירושין ופעולת הגירושין. ובהתאמה, בהלכות גירושין ישנם דינים השייכים לכשרותו של הגט וכן דינים השייכים לפעולת הגירושין. לדוגמה, לקבוצה הראשונה שייך הדין שאם ייכתב בגט "איני בעלך" - אין זה גט. במצב כזה לא שייך לדבר על פעולה של גירושין, שכן ללא גט כשר לא תועיל כל פעולה. לקבוצה השנייה שייך הדין ש"אם נתגרשה שלא ברצונו אינה מגורשת"². כלומר, אפשר שהגט עצמו כשר, אך הבעל נמלך בדעתו לאחר הכתיבה והחליט שלא לגרשה. אם יכריחוהו לגרש את אשתו היא לא תהיה מגורשת, אך אין הדבר פוגע בכשרותו של הגט. אם יחליט שוב שהוא רוצה לגרשה, יכול יהיה הבעל להשתמש באותו הגט.

יש לחקור לגבי הדין בו פתחנו, הפסול של "גט מחובר", האם הוא דין בכשרות הגט (בחפצא), או דין בסדר הגירושין (בגברא)?³ או במילים אחרות: האם "וכתב ונתן" מלמד שעל הגט להיות ראוי להינתן לאחר הכתיבה בלא שתידרש כל פעולה נוספת, או שמלמד ש"תכף לכתובה נתינה" (לא תכיפה של זמן אמנם, אך שלא תפסיק פעולה משמעותית בין הכתיבה לנתינה)?

בירור אופייה של דרשת ה"מחוסר"

כדי להכריע בחקירה זו, נקדים ונתבונן במקומות נוספים ברחבי הש"ס בהם השתמשו חז"ל בדרשה זו של "יצא זה שמחוסר...", וכשבין טוב יותר את אופייה של הדרשה, נוכל להסיק גם לגבי מהותו של דין זה. תבנית הדרשה בדרך כלל קבועה, ומופיעה בלשון קרובה או זהה לזו:

- א. ציטוט מפסוק.
- ב. מי שאינו מחוסר אלא פעולה או פעולות מסוימות.
- ג. יצא זה שמחוסר פעולה נוספת.

² רמב"ם שם הלכה ב'.

³ כעין חקירה זו מצאתי במאמר "שיעורי חזרה במסכת גיטין מפי מורנו הרב אהרן ליכטנשטיין" מאת הרב אליקים קרומביין, עלון שבות 140-141 הר עציון, תשנ"ד, שחקר האם פסול מחובר בגט הוא חיסרון במעשה הנתינה, או שהגט צריך להיות דבר הניתן מיד ליד.

ויש להעיר שמה שכתוב ברמב"ם בו פתחנו, שגט מחוסר קציצה אינו גט, אין זו ראייה לכך שלפנינו דין בכשרות הגט, שכן אפשר לומר שהגט נפסל מסיבה טכנית - אין דרך לתקן את החיסרון שבמעשה הנתינה. שהרי ברגע שנקצץ הגט, זהו מעוות שלא יוכל לתקון. דלא כנתינה בלי עדים למשל, שיכול לשוב ולתת את אותו הגט בפני עדים, שבוה תיקן את אשר עיוות.

נדגים זאת בדרשה מהגמרא במסכת נזיר (מ"ה ע"א):

- א. "ולקח את שער ראש נזרו ונתן על האש" -
- ב. מי שאינו מחוסר אלא לקיחה ונתינה,
- ג. יצא זה שהוא מחוסר לקיחה הבאה ונתינה (ולכן על הנזיר לגלח את שערו בצד דוד השלמים שבעזרה ולא בפתח ההיכל, שאז יהיה מחוסר הבאה לעזרה).

ננסה לראות, האם נמצא דפוס קבוע של הדינים העולים מדרשות אלו, כדי שנוכל להכריע בחקירה בה פתחנו.

שיטת "פעלים סמוכים"

אומרת המשנה בתחילת פרק חמישי בחולין, שמצוות כיסוי הדם נוהגת "בחולין אבל לא במוקדשין". מביאה הגמרא (שם פ"ד ע"א) מקור לדין זה:

ושפך (את דמו) וכסהו (בעפר) - מי שאינו מחוסר אלא שפיכה וכיסוי יצא זה (קדשי בדק הבית) שמחוסר שפיכה פדייה וכיסוי. והשתא דאתית להכי (רש"י): דדרשין כי האי גוונא) אפילו תימא קדשי מזבח - מי שאינו מחוסר אלא שפיכה וכיסוי יצא זה שמחוסר שפיכה גרירה וכיסוי.

מצטט בעל התורה תמימה (ויקרא יז, נז) דרשת חז"ל זו ואומר:

ולא נתבאר איפה מרומז בלשון 'ושפך וכסהו' שלא תהיה בינתיים חסרון מעשה כמו גרירה בקדשי מזבח, ופדייה בקדשי בדק הבית... יש לומר מדכתיבי שני הפעלים תכופים - ושפך וכסהו, משמע שצריכים להיות תכופים בפועל, ודו"ק.

דברים דומים כותב ראש הישיבה, הרב משה אדלר, במאמרו "שני פעלים סמוכים":⁴

בכל הסוגיות ההלכתיות שנעסוק בהם, החידוש הוא באיסור הפסקה במעשה בין שני פעלים.

במאמרו מביא ראש הישיבה שמונה דוגמאות בהן דרשו חז"ל דרשות דומות, ובכולן מבאר הוא באותו האופן, שפעלים סמוכים אוסרים הפרדה ביניהם על ידי פועל נוסף. כלומר,

⁴ שבילין 5 עמוד 22. ראש הישיבה, וכן התורה תמימה הנ"ל, דימו לימוד זה למדרשי חז"ל שלמדו מסמיכות פעלים שלא היה הפסק זמן ביניהם. למשל: "ויבא אל הגר ותהר - רבי לוי בר חייתא אמר: מביאה ראשונה נתעברתי", שלמדו זאת מסמיכות הפעלים. וכעין זה הביא "הכתב והקבלה" בבראשית כט, י: "ורו"ה אמר כי מדרך הכתוב לחבר שני פעלים להורות על תכיפות שני הפעולות, וזה טעם ויגש ויגל, שמיד כאשר נגש ויגל את האבן כאילו הייתה הגלילה בדבורו ובצויו בלי נגיעה כלל".

התורה מגדירה את הפעולות המרכיבות מצוה או דין מסויים, וכאשר היא עושה זאת על ידי הסמכת שני פעלים, הכוונה שהן נסמכו לעיכובא. כך, בדוגמה שהובאה לעיל בדברי ה"תורה תמימה", אומרת התורה שיש לכסות את דם החיה מיד לאחר שנשפך ("ושפך... וכיסה") בלי הפסק פעולה ביניהם. קדשי מזבח, שיש לגרור את דמם מן המזבח לפני הכיסוי, או קדשי בדק הבית, שיש לפדותם לפני הכיסוי, נחשבים "מחוסרי מעשה", כלומר שלצורך כיסוי דמם נדרשת פעולה נוספת – ופעולה שכזו מהווה הפסק בין הפעולות שאותן הגדירה התורה כפעולות היחידות הנכללות במצווה.

אליבא דשיטה זו, כך מתבארת המידה שבה אנו עוסקים – על ידי סמיכות שני הפעלים, הגדירה התורה את האופן בו יש לקיים את המצווה או הדין שלפנינו, ואין להפריד בין הפעלים על ידי פעולה נוספת.

שיטת "פעלים רצופים"

שיטה קרובה לזו, אמנם בביאור דרשה הלכתית שאינה משתמשת בתבנית ה"מחוסר", נמצאת במלבי"ם. על הפסוק בויקרא (א, ו): "וְהִפְשִׁיט אֶת הָעֹלָה וְנָתַח אֹתָהּ לְנִתְחֶיהָ", דורש הספרא:

'והפשיט ונתח' - יכול יהיה מפשיט אבר אבר ומנתח? תלמוד לומר 'העולה' - מפשיט כולה, ואחר כך מנתחה.

ומבאר המלבי"ם (התורה והמצוה שם מה):

והפשיט את העולה: דע שכלל בלשון ששני פעלים הבאים על פעול אחד: אם שני הפעלים רצופים כאחד, יבוא זה אחרי זה, וגוף הפעול או הכינוי שתחתיו, ייכתב אחר שני הפעלים כמו 'לושי ועשי עוגות', 'ויראו ויקחו איש מטהו', 'ומחצה וחלפה רקתו', 'משכו וקחו לכם צאן'.

אבל אם שני הפעלים אינם רצופים רק מחולקים בזמן או בתנאיהם, יבוא הפעול אחר הפועל הראשון, והפועל השני יבוא בכינוי, כמו: 'ויחנו על גבעון וילחמו עליה' וכדומה, כמו שתראה עוד לקמן.

והנה אם היה ההפשטה והנתוח נעשים כאחד - שיפשיט אבר אבר וינתח - היה אומר 'והפשיט ונתח את העולה'. וזהו שאמר 'והפשיט... ונתח' (רוצה לומר אם היו כתובים רצופים) יכול יהיה מפשיט אבר אבר ומנתח. אבל כשכתוב 'והפשיט את העולה ונתח', ידעינן שהם פעלים מחולקים, שמפשיט כולה ואחר כך מנתחה.

כלומר, מסכים המלבי"ם עם ההנחה שסמיכות פעלים מלמדת דין באופן העשייה, שיש לעשות את שני הפעלים "כאחד", וכאשר הפסיקה התורה בין הפעלים במושא הפעולה

"העולה", בדוגמא של הספרא), כבר מורה הדבר שאלו "פעלים מחולקים", ולא נדרשת רציפות בפעולות.

מסתבר הדבר שבדרשות ה"מחוסר מעשה" אין רציפות פעלים לפי הגדרת המלבי"ם, שכן בכל הדוגמאות אין הפעלים ממש צמודים, למשל: "וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה", וכן "ושפך את דמו וכיסהו בעפר".

אחידות דרשות ה"מחוסר"

ניתן להניח שקיימת הקבלה בין כל דרשות ה"מחוסר" ברחבי הש"ס,⁵ לא רק באופן הלימוד מן הפסוקים, התבנית בה השתמשו חז"ל כדי ללמוד את הדינים, אלא אף באופי הדין עצמו העולה מן הלימוד - כלומר מהי ההשלכה ההלכתית הנלמדת ממידה זו.

הראשון להניח כך הוא הרמב"ן בחידושו לגיטין (כ"א ע"ב, ד"ה יצא זו שמחוסר) שכותב:

שלא מצאתי בתלמוד יצא זה שמחוסר' אלא כשאי אפשר לעשות ממנו אותו מעשה בחסרון הדבר.

תוך כדי דיון הלכתי בדעתם של הראשונים הסוברים שיש לפסול גט מדין "מחוסר קציעה" אף בגט תלוש (כלומר חיתוך של גט מתוך קלף גדול ייפסל אף הוא, למרות שהקלף הגדול עצמו כבר תלוש), טוען לעומתם הרמב"ן, בהתבסס על דרכם של חז"ל בדרשות "יצא זה שמחוסר", שצריך שהמעשה המחוסר יעכב בפועל את מעשה המצוה, כמו גט הכתוב על קרן של פרה, שבשביל לתת את הקרן מוכרחים לקצוץ אותה, ולא כמו בתלוש שאין כאן חסרון מעשה ממש, שכן ניתן למסור לאישה את הקלף הגדול בשלמותו. כך הרמב"ן מתבסס על אחידות הדרשות הללו כדי להכריע דיון הלכתי.

קשיים בשיטת "פעלים סמוכים"

בשיטת ה"פעלים הסמוכים" קיימים מספר קשיים, כפי הבנתי הדלה, ואציג אותם בפניכם, לפני שאציע דרך חלופית בביאור דברי חז"ל. אביא שתי דוגמאות הסותרות את השיטה הנ"ל:

⁵ זו הנחה מסתברת, אך לא מוכרחת. בדברי ה'תורה תמימה' אין הכללה מפורשת לכל הדרשות הללו. בעל ה'ילב עמיי' שאצטט בהערה בהמשך, מחלק את הלימודים הללו לשני סוגים.

1) בסוגיה נוספת במצוות כיסוי הדם, דנה הגמרא בחולין (פ"ט ע"א) בעפר הכשר והפסול לכיסוי. אומרת הגמרא:

אמר רבי זעירא ואיתימא רבה בר ירמיה: מכסין בעפר עיר הנדחת (רש"י: קס"ד אפר שריפתה). ואמאי? איסורי הנאה הוא! אמר זעירי לא נצרכה אלא לעפר עפרה (רש"י: עפר קרקעה) דכתיב: 'ואת כל שללה תקבוץ אל תוך רחובה ושרפת' - מי שאינו מחוסר אלא קביצה ושריפה, יצא זה שמחוסר תלישה קביצה ושריפה.

התוספות (שם ד"ה 'יצא זה שמחוסר תלישה') משווים במפורש בין הדרשות בחולין ובגיטין:

דהתם נמי דריש וכתב ונתן מי שמחוסר כתיבה ונתינה יצא כו', דטפי נראה חיבור גט המחובר לקלף גדול מחיבור עפר לעיר הנדחת.

נשים לב לפסוק ולדרשת חז"ל. אמנם דורשים חז"ל שדווקא שני פעלים צריכים להשתתף בהבאת חפצי עיר הנדחת לשריפה, ואין להוסיף להם פועל שלישי, אך הפועל שנתמעט מופיע לפני שני הפעלים, ולא ביניהם. "תקבוץ... ושרפת" – יצא זה שמחוסר תלישה, קביצה ושריפה. לכן לא ניתן לומר שבאו חז"ל לדרוש כאן שלא יפסיק פועל בין שני פעלים סמוכים.

2) הגמרא בסנהדרין (מ"ו ע"ב) מחדשת בדין קבורת הנידון למוות בבית הדין שיש לקבור גם את העץ עליו תולים את ההרוג. ונחלקו התנאים מהו העץ הכשר לתלייה:

תנו רבנן: 'עץ' - שומע אני בין בתלוש בין במחובר? תלמוד לומר: 'כי קבור' - מי שאינו מחוסר אלא קבורה, יצא זה שמחוסר קביצה וקבורה. ר' יוסי אומר: מי שאינו מחוסר אלא קבורה, יצא זה שמחוסר תלישה וקבורה. ורבנן – תלישה לאו כלום היא.

הברייתא מתייחסת לפסוקים בספר דברים (כא, כב-כג): "וְכִי יִהְיֶה בְּאִישׁ חֲטָא מִשְׁפָּט מִן־תּוֹרַת יְהוָה וְתִלְיֶת אֹתוֹ עַל־עֵץ. לֹא תִלֵּן נִבְלָתוֹ עַל־הָעֵץ, כִּי קָבוֹר תִּקְבְּרֶנּוּ בַיּוֹם הַהוּא...". רוב הראשונים (ביניהם הרמב"ן לעיל) מזכירים גמרא זו, בהשוואה בין "מחוסר קביצה" שבעץ התלייה לבין זה שבגט מחובר. נשים לב לדרשה ולפסוקים, על אף שלפנינו אותה התבנית של דרשת חז"ל: גם כאן לא ניתן לבאר שחז"ל ממעטים הפסק בין שתי פעולות – שכן אין כאן שתי פעולות כלל. יש כאן פעולה אחת בלבד - קבורת העץ!⁶

⁶ ואם תאמר שכוונת חז"ל היא להפסק בין התלייה לקבורה, אין לך עיקר חסר מן הספר גדול מזה. קושי דומה עולה מהגמרא ביומא ל"ב ע"ב: "אמר רב אחא בר יעקב הכל מודין בקידוש שני שלובש

אם כן, נראה שלא סמיכות הפעלים היא העומדת בבסיס לימוד זה ד"יצא זה שמחוסר".

דרשות ה"יצא זה"

נראה לומר שדרשות חז"ל של "יצא זה שמחוסר", אינן אלא מקרה פרטי של דרשות ה"יצא זה" שנראה מיד, ומתפרשות הן באותו האופן. תבניתה של דרשה זו דומה מאוד לתבנית שהראינו לעיל, במבנה ובנוסח, ונפוצה יותר בחז"ל:

א. ציטוט מפסוק.

ב. מי שמתאים לתיאור שבפסוק,

ג. יצא זה שאינו עונה לתיאור זה.

לדוגמה, דורשת הגמרא במגילה (ח' ע"ב) שמצורע מוחלט חייב לפרוע ראשו ולפרוס בגדיו:

א. "וְהִצְרוּעַ אֲשֶׁר בּוֹ הִנְגַע".

ב. מי שצרעתו תלויה בגופו,

ג. יצא זה שאין צרעתו תלויה בגופו אלא בימים.

הפסוק "וְהִצְרוּעַ אֲשֶׁר בּוֹ הִנְגַע בְּגָדָיו יִהְיוּ פְרָמִים וְרֹאשׁוֹ יִהְיֶה פְרוּעַ", מלמד שעל המצורע לפרוס את בגדיו ולפרוע את ראשו. האם מדובר על כל מצורע? מוסיפה התורה תיאור של אותו מצורע - "אֲשֶׁר בּוֹ הִנְגַע". למדו חז"ל שהתיאור מתייחס דווקא למצורע מוחלט, שכדי להיטהר יש לו להירפא מהצרעת, לעומת מצורע מוסגר שטהרתו תלויה רק במספר הימים שיעברו עליו בהסגר.

דוגמה נוספת, מה שאמרו בברייתא הובאה במקומות שונים בש"ס:⁷

תניא: 'והיושב על הכלי - יכול כפה סאה וישב עליה, או תרקב וישב עליו, יהא טמא? תלמוד לומר:

א. 'אֲשֶׁר יֵשֵׁב עָלָיו הָזָב'.

ב. מי שמיוחד לשיבה,

ג. יצא זה שאומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו.

ואחר כך מקדש, מאי טעמא דאמר קרא 'או בגשתם אל המזבח' - מי שאינו מחוסר אלא גישה, יצא זה שמחוסר לבישה וגישה.

⁷ נידה מ"ט ע"ב, ועוד, על הפסוק בויקרא טו, ד.

הפסוק "כָּל הַמְשֻׁקֵּב אֶשֶׁר יִשְׁכַּב עָלָיו הִזָּב יִטְמָא וְכָל הַכֹּלֵי אֶשֶׁר יֵשֵׁב עָלָיו יִטְמָא" מנוסח בלשון כוללת - "כל המושב". גם כאן ניתן לראות שמתארת התורה את אותו המושב - "אֶשֶׁר יֵשֵׁב עָלָיו הִזָּב". גם כאן, מתוך התיאור מבינים חז"ל שיש צימצום של הדין למצב מסויים, לחפצא מסויים - דווקא ישיבה על כלי המיוחד לישיבה היא המטמאת, ולא כל ישיבה ארעית של הזב על חפץ מזדמן.

בשתי הדוגמאות שהבאתי, מופיע התיאור בצורה ברורה ומפורשת בפסוקים, אחרי המילה "אשר". במקרים אחרים כתוב התיאור בפסוק בצורה פחות בולטת, אך העיקרון זהה - ממילה אחת או ממילים ספורות המתארות את הנושא עליו מדברת התורה, למדים חז"ל מהי הגדרתו המדויקת של הנושא.

דרשות ה"מחוסר" לאור "יצא זה"

כך גם בדרשות אלו של "יצא זה שמחוסר", מתייחסים חז"ל אל הפעלים שבפסוקים כתיאור המצב אליו מתייחסת התורה. כלומר, אין כוונת חז"ל ללמוד משהו על אופן הפעולה או על מרכיביה, אלא רק לברר באיזו מציאות חלה חובת מצוה מסויימת.⁸ לא את הכיצד, אלא את הפְּמָה. או במילים אחרות: לא דין בגברא, אלא דין בחפצא.

עדיין יש לקרב את הדבר אל השכל - כיצד אפשר לטעון שדרשה העוסקת בפעלים, מלמדת דין על מושא הפעולה ולא על הפעולה עצמה? לשם כך אשתמש במשל:

משל למה הדבר דומה? לאדם המבקש מחברו: "השקני נא מעט ממה שבידך". כעת, כיצד ידע החבר לאיזו מידי התכוון המבקש, לידו הימנית או לשמאלית? בידו הימנית אוחז הוא בקבוק יין, ובשמאלית נושא הוא ארגז תפוזים. מסתימת דבריו של המבקש שציין רק את פעולת ההשקאה ולא הזכיר דבר לגבי סחיטה, ניתן להסיק שביין הוא חפץ, ולא במיץ תפוזים. כן הדבר בענייננו.

בדוגמא שהזכרנו לעיל, ציוותה אותנו התורה לקבור את העץ עליו נתלה ההרוג. אם בכדי לעשות זאת נצטרך לעקור את העץ לפני שיהיה ראוי לקבורה, לא עליו דיברה תורה. ומשמעותם של דברים, שלא ניתן לתלות את ההרוג על עץ כזה, שאי אפשר לקבורו. והרי לנו - יצא זה, שמחוסר קציצה וקבורה. מציווי התורה על קבורתו של העץ, למדנו על איזה עץ ציוותה תורה שנתלה את ההרוג.⁹

⁸ באופן כללי ודאי שחז"ל מלמדים אותנו כיצד לקיים את המצוות, רק שזה עניינן של דרשות אחרות. ⁹ הרמב"ם פוסק בהלכות סנהדרין פט"ו ה"ט: "אין תולין על אילן המחובר לקרקע אלא על התלוש - כדי שלא יהא מחוסר קציצה. שהעץ שנתלה עליו נקבר עמו שלא יהא לו זכרון רע ויאמר זה העץ שנתלה עליו פלוני".

כן הוא הדבר בכל הדוגמאות שהבאנו :

בדין שריפת חפצי עיר הנידחת, נראה שכשמצווה התורה לקבוץ ולשרוף, יש לבחון האם הדבר הוא "בר קביצה". דבר שיש תחילה לנתקו ממקום גידולו, כדי שנוכל להתייחס אל החלק המנותק כאל דבר עצמאי, לא חלה עליו חובת קביצה, ולכן אין חובה לשרפו, וממילא הוא מותר בהנאה. גם כאן, לא סמיכות פעלים והצורך להצמידם עמדו בשורש הלימוד, אלא משמעות הפסוק, לאיזו מציאות הוא מתייחס.

לגבי הדין שאין מכסים את דמם של קודשי המזבח, מפורשים הדברים ברמב"ן¹⁰ שדווקא דם שנמצא על המזבח ולכן לא ניתן לכסותו בלא גרירה, לא ציוותה התורה לכסותו. לעומת זאת, דם שבאופן רגיל ניתן לכסותו, אף אם במקרה ישאר מן הדם על הסכין או ינתז מחוץ לעפר שהוכן לקבלתו ולכן נצטרך לגרור לפני הכיסוי, לא תפטור הגרירה מכיסוי, כיוון שלא ברובד זה עסקו חז"ל בדרשות אלו.¹¹

סיום

נחזור לדוגמא הראשונה, שאין כותבין גט במחובר, ולשאלה שאותה הצבנו בתחילת הדרך - האם זהו דין בפעולת האדם, או בהגדרת הגט. לאור האמור עד כה, עלינו לומר שגם כאן, כשהשתמשו חז"ל בדרשת ה"מחוסר", הדרשה עוסקת בהגדרת השטר עליו דיברה תורה. למדו חז"ל מלשון "וכתב ונתן" שבגירושין מצווה הבעל למסור את השטר שעליו נכתב הגט. ומכאן, לדרכנו, מתמעטת מראש מציאות שבה לא ניתן למסור את הדבר שעליו יכתב הגט, שהרי הוא מחוסר מעשה, ושוב לא יוכל להתקיים "ונתן" באותו דבר שבו קיים "וכתב". יצא זה, שמחוסר כתיבה, קציצה ונתינה.

¹⁰ חולין פ"ד ע"א, ד"ה 'יצא זה': "אף על פי שיהיה זה מחוסר גרירה... גורר ומכסה, שאין גרירה מעכבת בו, וכדרי' זירא". הדימוי לדברי ר' זירא ש"כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו" הוא ממש כדרכנו, שהדין של "מחוסר גרירה" הוא רק במישור העקרוני, ולכן גרירה בפועל לא תפטור את הדם מכיסוי, כפי שבילה בפועל לא מעכבת ודי באפשרות העקרונית לבלול.

¹¹ שוב ראיתי שכך כתוב הסבר זה בספר "ללב עמי", לרב אהרון יעקב סינגר זצ"ל, חלק ב', עמוד 85: "משמעות דרשת 'ושפך וכסה' התם היא, **דבזה דסמכה תורה** 'ושפך וכסה' אהדדי **גילתה תורה בזה דרק במין נשחט כזה דלא בעינן פדיה נוהג כיסוי**, אבל במין נשחט דבעי פדיה כדי לאכלו, אין מצות כיסוי נוהג בו. וכן בראשית הגז משמעות הדרשה היא **דבזה דכתבה תורה 'גז צאנך תתן לו' גילתה תורה דרק בגיזה דלא בעי פדיה כדי ליהנות ממנה**, נוהג דין ראשית הגז, ולא בגיזה שאי אפשר ליהנות ממנה בלי פדיה, ולא משום דקפיד רחמנא אמחוסר מעשה". ע"ש באורך, שלא הסכים עם הנחת ה"אחידות" בה נקטנו.